

עודד וולקשטיין

ג'ויס קרול אוטס: "פו נקבר", הקדמה

והנה קברי כל האנושות נגולים לעיני; ומכל קבר בוקע נוגהו הזרחני הקלוש של הרקב; ואני רואה לעומק הגומחות, ועיני יורדות עד לגופות עוטות התכריכים החולקות את יצוען העגום עם הרימה והתולעה. אך אויה! כי מספרם של הישנים נפל במיליונים רבים ממספרם של אלה אשר לא נמו כלל; והדי מאבק חלושים; ואי־שקט נעצב שרוי על הכול; וממעמקיהם של בורות רבים מספור עולה רשרושם העצב של מלבושי המוות. אדגר אלן פו, "קבורה בטרם עת"

הסיפור "פו נקבר" (Poe Posthumous) לקוח מתוך אסופת הסיפורים "לילות פרועים!" (2008) של ג'ויס קרול אוטס, המציגה גרסאות בדיוניות, לרוב על דרך הפסטיש הסגנוני, לימים האחרונים בחייהם של חמישה סופרים אמריקאים (ארבעת האחרים הם אמילי דיקנסון, ארנסט המינגווי, הנרי ג'יימס, מרק טוויין). הסיפור "פו נקבר" מביא פרקים מיומנו של פו, שמינויו לשומרו היחיד של מגדלור מבודד מפשיט את תנאי המוצא של הפרוזה שלו ומערטל את השייך הז'אנרי הסמוי שלה: דו"ח מעבדה דקדקני ומפורט, המוגש לנו בעקבות ניסוי בקבורה־חיים. הסיפור מבוסס על כתב־יד בן עמוד אחד ושמו "המגדלור", שנמצא בין מסמכיו של אדגר אלן פו, לאחר מותו ב־7 באוקטובר, 1849. פרדריק ג'יימסון מתייחס לתנאים המונאדיים של האינדיווידואליות המודרנית: "כאשר אתה בונה את הסובייקטיוויות האישית שלך כשדה מספיק לעצמו וכתחום סגור, אתה אוטם בכך את עצמך בפני כל דבר אחר וגוזר על עצמך את הבדידות המחניקה של המונאדה, הקבורה בעודה בחיים ונידונה לתא כלא ללא מוצא" ("פוסטמודרניזם"). הקבורה־חיים היא דגם־יסוד ביצירתו של פו: מספריו קוברים ונקברים, והקורא היורד אל עומק הסיפור מגלה במרתפיו את שלד עצמותיו של הפרשן – שוטר, חוקר או סתם ידיד חטטן – שגולגלתו עוד עטורה במצנפת־שוטים. המספר של פו קבור בתוך פנטסיה פרוורטית של סינגולאריות. מאז־ומעולם הוא בנה האחרון של האנושות: "כי בחלום בא לי

הדבר, שזן ההומו סאפיינס כלה מן העולם באש אוֹכְלָה, ולא נותר ממנו אלא בן יחיד: שומר האור אשר בווינייה דל מאר. ”בתנאים אלה אפשר להבין את הפרדוקס הטבוע ביסוד הסיפורים הללו: המספר של פו מדבר אלינו מעומק הקבר שהכניסה אליו מנועה ממנו; הקבר שעודנו חתום בפניו כמלה ראשונה ואחרונה בשפה פרטית. כמו האיש מן הכפר במשל הקפקאי, המספר של פו אינו יכול לבוא בשער החוק דווקא משום שנועד רק לו – דווקא משום שהחוק אינו מחוקק אלא את חתימתו. על מנת להיכנס עליו להקדים ולקרוא למישהו: פריצתו של אי־מי לקבר היא שתסתום את הגולל על פיו; הד צעדיו של הפולש הוא שישמיע לדייר את מקצבה הלא־מופרע של יחידותו.

איך לקרוא למישהו, ואתה יודע רק את שמך, וגם בו טרם למדת לקרוא, והוא זר על לשונך ומוחרם מכל דפיך (”אל לו לך הצחור הנפרש לפני להיטמא בכינויי האמתי” – כזו היא פתיחתו הטיפוסית של ”ויליאם וילסון“). הסיפורת של פו חגה סביב האובססיה של השם: איך להיכנס אליו? איך להיקבר בתוכו? המספר של פו מבין שכדי להיכנס לשמו עליו לחלק אותו, להאציל אותו; להכפיל אותו בשמות אחרים. אוטס מפליאה להמחזי את תשוקת השיום ה”מדרענית” הקורחת בלב הפרוזה של פו – שומר המגדלור קורא ליצירי חקירותיו הלא־נלאות בשמות חדשים לבקרים, הדים על גבי הדים של השם האחד, שאותו הוא מבקש לפצח.

השמות הזרים לא באו אל פיו של פו אלא כדי לנחש את צופן הכניסה לשמו־שלו; ובה בעת הוא מפתה אותך להאמין, שבאשר הפרוזה שלו מצלצלת, היא קוראת בשמך. כך, ב”חבית האמונטילדו“, המספר משיא את חברו לרדת למרתף היינות המשפחתי בעקבות חבית האמונטילדו הטמונה בו, כביכול; עד מהרה חוזר האחרון על המלה ככפוי־שד, כאילו הלשון קוראת בשמו בכל תוויה והוא עונה אחריה כהד:

’ספקותי עמי’, השבתי, ’ובטיפשותי שילמתי מלוא מחירו של אמונטילדו [...].
 ’אמונטילדו!
 ’ספקותי עמי.
 ’אמונטילדו!
 ’ואני חייב להשביעם.
 ’אמונטילדו!’

אלא שקריאה זו לא נשמעה מעולם מחוץ לקבר; וממילא מי שדימה לשמוע אותה כבר חשוב כמת. אלף שמות מִשְׁחָקִים לפני המספר את קבורתו בשם

היחיד, בשמה של היחידות; בכל דרכיה, לשונו אינה מגלגלת אלא בצלצולים המחזירים לה את בדידותה:

'פורטונאטו!'

אין תשובה. קראתי שוב:

'פורטונאטו!'

[...] בתשובה לא בא אלא צלצול הפעמונים.

אבל משעה שגזר על המושא לחזור על יחידותו, המספר חייב לחזור על החזרה הזאת; להחזיר אותה, לספח אותה. עליו לחקות את החיקוי המעניק לו קול שאין שני לו, להדהר את ההר המורד לו קבר: "השבתי לצעקותיו של זה שזעק. הידהרתי את הדיהן [...] זאת עשיתי, והזועק נדם". האובייקט מצפין בשם שאך ניתן לו את עונג הקבורה; ואם כך, השפתיים המטעימות את הברותיו מבקשות לטעום מאבריו. הפסטיש של אוטס מחלץ מן הפרוזה הבתולית של פו את הבשר האסור בתוכה: הטקס של מתן השם מתגלה כסעודה קניבאלית. הלשון שוקקת אל הגופים, שהטביעה עליהם את אותות תאוותה. הגוף הרעב לקבור בקרבו את השמות הנקברים בשמו אוכל את עצמו, עד שלא נותר ממנו דבר מלבד הרעב: "הפכתי לפקעת מעיים, שיניים בקצה האחד ופי טבעת להפרשה בקצה האחר". הבן היחיד קורא לכפיל האוצר את יחידותו בלשון שאינה יודעת שבעה.

ב־26 בספטמבר, 1849, נפרד אדגר אלן פו מחבריו; למחרת היום, בשעה ארבע בבוקר, עמד לעלות על ספינת קיטור ולהפליג במשך 25 שעות לבלטימור – התחנה הראשונה במסע מתוכנן לניו יורק. חבריו העידו שהיה במצב רוח מרומם, ונראה פִּיכח. פו התכוון לנסיעה בת שבועיים; ובכל זאת לא נשא עמו מטען כלשהו. הוא הגיע לבלטימור ביום שישי, ה־28 בספטמבר. הוא התעכב בעיר במקום להמשיך לפילדלפיה – התחנה הבאה, לפי התכנית. אפשר שלבסוף נסע ברכבת לפילדלפיה; הוא פגש שם חברים, השתכר או חלה. למחרת סיפר על כוונתו לנסוע לניו יורק; בפועל חזר לבלטימור. לפי עדויות שלא אומתו, ניסה לחזור לפילדלפיה, וכרטיסן שמצא אותו מחוסר־הכרה ברכבת החזיר אותו לבלטימור. מכאן ואילך הכל לוט בערפל. כל שידוע לבטח הוא שב־3 באוקטובר קיבל ג'וזף אוואנס סנודגראס, עורך הסאטרדיי ויזיטר, שפו נמנה עם צוות כותביו, את ההודעה הבאה: "ג'נטלמן אחד, שיכור וחבול, במקום ההצבעה הרביעי אצל ראיין, שמתקרא אדגר א. פו, ונראה בצרה גדולה, אומר שהוא מכיר אותך, ואני מבטיח לך שהוא זקוק לסיוע דחוף". "מקום ההצבעה הרביעי אצל ראיין" הוא ככל הנראה הפונדק שראיין הוא בעליו, ואשר הוצב בו

קלפי בחירות לקונגרס שנערכו באותו יום. סנודגראס הגיע במהירות האפשרית. כשנכנס לפונדק מצא את פו יושב, הלום, בקרב עדת שיכורים. הוא גסס. מכל מקום, היו אלה בגדיו של פו שצדו את עיניו של סנודגראס: הוא חבש כובע קש קרוע, מכנסיים תפוחים שלא הלמו את מידותיו, ומקטורן בלוי מיד שנייה. בנסיבות שלא פוענחו מעולם, בגדיו המקוריים של פו נעלמו והתחלפו בתחפושת גרוטסקית.

אילו היה זה סיפורו של ג'נטלמן אחד, שמתקרא אדגר א. פו, אפשר שהיינו שומעים באחריתו המשונה "אמונטילדרו!": שם שנקרא, סוף סוף; נקרא ובא בדמות כפיל אידיוט; מוקיון, אשר שוכן הקבר לברו ישמע את פעמוני כובע הקש החבוש לראשו ויחזור על צלצולם לאמור, "אני אומר לכם שאני מת!" ("העובדות במקרהו של מר ולדמאר").